

Schrijftalent gezocht!

In deze uitgave is plaats gemaakt voor twee gastcolumnns. De redactie daagt andere lezers uit om ook een column te schrijven voor de Militaire Spectator. De keuze van het thema is vrij, maar het moet wel passen binnen de formule van het blad. Voorwaarde voor plaatsing is dat de redactie uw boodschap relevant acht voor de lezers. Verder moet uw verhaal in niet meer dan duizend woorden voor het voetlicht worden gebracht.

U kunt uw bijdrage sturen naar de bureauredactie (zie colofon). Wij zijn erg benieuwd wie zich geroepen voelt om te reageren. Uiteraard zijn we ook nieuwsgierig naar de thema's die u onder de aandacht van de lezers wilt brengen. Uw bijdrage wachten we dan ook met belangstelling af.

De hoofdredacteur

Nieuw reservistenbeleid voor een zich vernieuwende krijgsmacht

Lkol (R) ing. M. Evers MCDm – strategisch adviseur Civil Administration bij 1 CIMIC bataljon en plaatsvervangend regionaal brandweercommandant van Haaglanden

Nu de gevolgen van de bezuinigingen van het huidige kabinet op onze krijgsmacht in een behoorlijk tempo duidelijk worden, is het de vraag of deze ook aanleiding zijn tot het formuleren van nieuw of – liever – vernieuwend reservistenbeleid.

Van de behoorlijke omvang tijdens de Koude Oorlog, de periode waarin ik zelf verplicht maar niet ongewenst diende, wordt de zwaarmacht van ons land nu teruggebracht tot wat toch niet veel meer dan crepeersterkte is. Tijdens de Koude Oorlog was onze defensie, juist vanwege de dienstplicht sterk – en per nieuwe lichtung opnieuw – in onze maatschappij verankerd. Hoeveel ooms en (groot-)vaders zaten niet vol verhalen uit hun dienstplichtverleden, soms negatief maar meestal toch met een positieve annotatie? Thans lijkt deze worteling volkomen verloren te gaan. Er was en is nauwelijks publiek debat over de enorme bezuinigingen. Vanwaar die onverschilligheid? En is onverschilligheid een oorzaak of een gevolg? Wie deze vragen wil beantwoorden, is van harte welkom. Ik constateer echter op

voorhand dat deze geringe maatschappelijke verankering in niemands belang is en vraag me af wat we eraan kunnen doen.

Ontegengesteld zou de Koude Oorlog als die 'heet' geworden zou zijn, hebben kunnen onttaarden in een conflict waarbij de volledige maatschappij betrokken (of totaal vernietigd) zou zijn. Dat was immers de *communis opinio* in die tijd. Daarop was dan weer grotendeels de bereidheid gebaseerd om een kader-militieleger in stand te houden. Wellicht niet bij alle (aanstaande) dienstplichtigen, maar wel in de breedte van het maatschappelijke discours. De afschaffing van de opkomstplicht na de val van de Muur heeft ertoe geleid dat maatschappij en defensie elkaar steeds meer uit het oog zijn verloren. Een effect dat wellicht is onderschat en dat in ieder geval onvoldoende heeft geleid tot mitigerende maatregelen van defensiezijde.

Na de Koude Oorlog verdween de maatschappelijke verankering; Srebrenica zorgde voor nog een verdere afname van het maatschappelijk

engagement. Versterking van de derde hoofd-taak, het ondersteunen van de civiele autoriteiten bij crises en rampen, beoogde de ontstane afstand gedeeltelijk te overbruggen. Dit was een goede poging, maar toch onvoldoende om het tij te keren. Ondertussen werden de grote cohorten reservisten, onder wie zich vooral in het officierskorps zeer invloedrijke en kundige lieden bevonden, bedankt voor hun inzet en uit de kaartenbak verwijderd. Geen mobilisabele eenheden meer, dus geen behoefte meer... had niet alleen een braindrain maar ook een heel kostbare lobbydrain van enorme omvang tot gevolg. Een gouden navelstreng met de maatschappij, gesneuveld door eigen vuur.

Dat terwijl er toen al viel te bespeuren dat we de weg waren ingeslagen van een maatschappij die niet langer hiërarchisch geordend zou zijn, maar veel meer zou functioneren als een netwerk van belangen en partijen. Menig (kleine) missie leverde toen reeds de kennis op dat louter militaire oplossingen niet meer bestaan en eigenlijk ook nooit hebben bestaan. Zoals we nu ook weten dat het slechts een enkeling is gegeven om de 3 D's van onze aanpak te internaliseren, laat staan te praktiseren. Ook dat is teamwork binnen een netwerk geworden, zoals generaal De Kruif zo vlammend en onvermoeibaar betoogde in zijn fenomenale presentatie over zijn ervaringen als RC-South in Afghanistan.¹

Te vrezen valt dat onze krijgsmacht, mede vanwege de afgenomen maatschappelijke verankering, als institutie deze les voorlopig niet – en misschien zelfs nooit – zal leren. De enige uitweg die ik voor deze uitdaging zie, is het wegnemen van de oorzaak. Ergo: de nieuwe maatschappelijke verhoudingen begrijpen, accepteren en maximaal participeren. Geen genoeg meer nemen met alleen maar doen wat je moet doen. Maar juist weten hoe je daar andere partijen maximaal bij betreft, ze committeert en ermee samenwerkt. Niet zelf altijd de *leading agency* willen zijn, maar alleen als dat echt moet. Een nieuwe mix van militair en civiel: zo civiel als mogelijk en zo militair als noodzakelijk!

Reservisten, van alle rangen overigens, kunnen en willen daarbij een belangrijke rol spelen. Als ambassadeur, als *linking pin*, als flexibele component en als vrijwel onuitputtelijke bron van informatie, kennis en kennissen. Dat vergt wel moed van ons leiderschap. Het is immers zeer begrijpelijk en ook te billijken dat menig (hoofd-)officier momenteel de inzet van reservecollega's eerder als bedreiging ziet dan als kans.

Een gouden navelstreng is gesneuveld door eigen vuur

De huidige structuur kent daarnaast ook 'paarse krokodillen' die wat mij betreft op de schop mogen. Het huidige reservistenbeleid behoort tot deze categorie. Het is, als bijna volledige kopie van de algemene militaire arbeidsvoorwaarden, gebaseerd op volstrekt archaische grondslagen over arbeidsverhoudingen en drijfveren, en leidt tot frustraties van reservisten (en van beroeps?).

Laten we bij het aanpassen van het reservistenbeleid als overheid (Rijk, provincies, gemeenten en zbo's) het goede voorbeeld geven. Pas de arbeidsvoorwaarden zodanig aan dat deze elkaar versterken, bijvoorbeeld door het veel eenvoudiger te maken om reservisten in overheidsdienst in te zetten en/of uit te zenden. Zoals ook het detacheren van beroepsmilitairen elders binnen de overheid nu nog een draak (lees: paarse krokodil) van een bureaucratische operatie vergt. Nu komt dat veelal nog neer op toevalligheden, relaties en vooral op het doorzettingsvermogen van het individu zelf. En daarmee doet de BV Nederland geen enkel recht aan de taakstelling en inspanningen die haar krijgsmacht namens en voor haar doet, noch voor de bereidheid van haar personeel de krachten in te zetten voor 'het nut van het algemeen'. Dat zou in een moderne netwerksamenleving toch anders en beter moeten! De bijvangst voor Defensie heeft de oplettende lezer in deze column wel kunnen ontdekken... ■

1 Zie ook: 'Commandant in Kandahar. Ervaringen als Commandant ISAF Regional Command South in Afghanistan', M.C. de Kruif, *Militaire Spectator* 180 (2011) (1) 4-35.

Jan Soldaat 2.0

Lt-kol ing E.M. Nijenhuis

Als oplossing voor het dalend personeelsbudget, de vergrijzing en alle andere moderne bedreigingen voor de Nederlandse veiligheid wordt steeds meer geleund op de techniek. Hierbij kijkt men volop naar systemen en gereedschappen die de fysieke beperkingen van Jan Soldaat kunnen verhelpen.

De vraag is echter: kan en zal de techniek de militair nog verder kunnen ‘vervangen’? Homo Sapiens kent immers nogal wat fysieke beperkingen. En in tegenstelling tot dieren is de mens de enige die bijna al zijn beperkte fysieke capaciteiten heeft kunnen opheffen dankzij de techniek. Zo zijn er onder meer auto’s, boten, treinen en vliegtuigen om onze beperkte snelheid en actieradius te vergroten, vergrootglazen en tv’s om dingen te zien ver buiten ons blikveld, en microfoons en versterkers om ons beperkte menselijk gehoor mee te compenseren.

Ook mentale tekortkomingen, zoals onze beperkte informatieverwerkende capaciteit, hebben we gecompenseerd. Continu zorgen de zintuigen (ogen, oren, neus, huid, smaak) voor input. Om hiermee om te kunnen gaan, filteren onze hersenen deze signalen waarvan we ons slechts beperkt bewust zijn. Stemmingen, emoties, vermoeidheid en andere gemoedstoestanden verstoren bovendien het proces en dan maken we fouten. Op basis van interactie tussen korte-termijn geheugen en lange-termijn geheugen worden zo onbewuste keuzes gemaakt die leiden tot bewuste acties,

die wederom heel globaal op hoofdlijnen worden aangestuurd.

De gemiddelde mens kan immers maar ongeveer tussen de vijf à negen nieuwe dingen gedurende circa twintig seconden bewust onthouden. Opschrijven als extern geheugen is een ander uniek menselijk hulpmiddel. Geen enkel ander dier kan zijn nageslacht of soortgenoten zo gemakkelijk tijdens of na zijn leven al zijn kennis en ervaring ter beschikking stellen. Spraak wordt daarbij overigens vaak onderschat als belangrijke tool. Kennisoverdracht met spraak en papier heeft de mens zo de succesvolste zonet dominantste soort op aarde gemaakt. Binnen amper drieduizend jaar kan de mens nauwelijks nog zonder tekst op papier. De laatste twintig jaar is dit papier op zijn beurt steeds verder verdwenen en worden we in toenemende mate afhankelijker van automatiseringsmiddelen, die ook nog eens steeds kleiner worden.

Zo zorgt de techniek ook voor een toenemende hoeveelheid informatie en voor behoefte aan opslag: *People and environments augment with computational resources that provide information and services where and when desired.*¹ Indien we de militair als informatieverwerkende eenheid plaatsen binnen het concept *Network Centric Warfare* en daar de exponentieel stijgende hoeveelheid beschikbare informatie aan koppelen, dan blijkt al snel dat we tegen onze grenzen aanlopen. Daarom werkt men ook hard aan hulpmiddelen zoals *Decision Support Tools (DST): ...a tool that enables users to improve decision making, record decision rationale, integrate mechanisms, and capture historical data.*²

1 Weiser, M. 'The computer of the 21st century', in: *Scientific American* 265 (1991) (3) 66-75.

2 'Directions for the Next Decade', in: *Decision Support Systems* 33 (2002) (2) 111-126.

Ongemerkt wordt er op uw PC of smartphone al volop gebruik gemaakt van dergelijke DST-hulpmiddelen (software agents) die (ondersteunen bij) informatie filteren op basis van onze voorkeuren of beslissingen nemen. De autonome beslisruimte die over blijft voor de mens wordt aldus steeds kleiner.

Informatie verwerken en beslissingen nemen lijken daarom steeds vaker aan de techniek te worden overgelaten. Blijven over de fysieke gevechtstaken van de militair. Nu komen we in de fase van de menselijke geschiedenis waarbij de reeds lang 'beloofde' robots in opkomst zijn. Bij de eerste generatie *Remote Controlled* systemen zit er nog steeds voortdurend een mens aan de stuur- en vuurknop. Maar de geheel of gedeeltelijk autonome systemen zijn in opkomst. Verbeterde kunstmatige intelligentie en batterijlevensduur maken de mogelijkheden van deze laatste categorie steeds groter. Bij meer gebruik en serieproductie daalt bovendien de kostprijs per robot.

Robots lijken in eerste instantie geschikter voor de asymmetrische oorlogsvoering van vandaag: in een gevechtssituatie gaat dan immers geen mensenleven verloren. Met alle technische superioriteit kunnen de VS en zijn bondgenoten, waaronder Nederland, tot nu toe in Afghanistan weinig uitrichten tegen zelfmoordaanslagen. Dit is slecht voor de publieke opinie en voor de steun aan militairen. Daarom worden er zo'n twintigduizend robots ingezet, waaronder de succesvolle cq beruchte Predator Drones.

Voor velen gaat met deze systemen een droom in vervulling: ze zijn goedkoper, nauwkeuriger en langer inzetbaar dan mensen en er is geen 'gezeur' over ARBO of SBK. Anderen zien nachtmerrieachtige scenario's uitkomen zoals geschetst in de films *Terminator 1* tot en met 4 (robots besluiten de mens uit te roeien) of de jaren '60 serie *Star Trek*, aflevering '*The Doomsday Machine*' (twee concurrerende supercomputers vechten een 'schone' oorlog uit).

Tegenstanders van het toenemend gebruik van robots op het slagveld hebben een aantal

bezwaren op ethische gronden. Tot nu toe hebben lijfelijk op het slagveld aanwezige militairen de beslissing in eigen hand gehouden en bij twijfel gekozen voor geen actie. Het feit niet meer fysiek geconfronteerd te worden met de gevolgen van een beslissing, en de mogelijke gruwelijke gevolgen daarvan aan (in ieder geval) eigen zijde, werkt drempelverlagend. De afstand 'ontmenselijkt' de vijand. De beslissing om een robot in plaats van een mens op een (veronderstelde?) vijand af te sturen lijkt aldus gemakkelijker en sneller te worden geno-

Tegenstanders van robotsystemen wijzen op het drempelverlagende effect: afstand 'ontmenselijkt' de vijand

men. Ook kunnen landen gemakkelijk ontkenen eigenaar te zijn van een anonieme robot. Er zijn daarom al diverse voorstellen geweest om de inzet van robotsystemen via (Geneefse) verdragen helemaal verbieden.

De evolutie van de robotisering van (voornamelijk) westerse legers past daarentegen mooi in het streven om oorlog politiek verkoopbaar te houden, met zo min mogelijk dode soldaten aan eigen kant, zo weinig mogelijk burger-slachtoffers, en dat nog goedkoper ook! Anderzijds kunnen we verwachten dat ook terroristen en/of dubieuze landen robotsystemen als aanvalsmiddel gaan gebruiken. En als het doden van soldaten in het crisisgebied niet lukt, is gebleken dat terroristen niet te beroerd zijn om hun aandacht virtueel of fysiek te verleggen naar het thuisfront van Jan Soldaat 2.0.

Er zijn nog enkele zonet diverse stevige technische hobbels te nemen, maar de autonomie en intelligentie van robots groeien. Men is daarom nu al indringend aan het nadenken of en hoe men dergelijke robotsystemen moet voorzien van een soort ethisch besef of normenkader. Dan pas zal blijken of menselijke kwaliteiten zoals compassie en gezond verstand te vervangen zijn. ■